

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ РЕФЕРЕНДУМ

Саитов еркебұлан

- Республикалық референдум ұғымы
- 1. Республикалық референдум - Қазақстан Республикасы Конституциясының, конституциялық заңдарының, заңдарының және мемлекеттік өмірінің өзге де неғұрлым маңызды мәселелеріне арналған шешімдердің жобалары бойынша бүкілхалықтық дауыс беру.
- 2. Референдум Республиканың бүкіл аумағында өткізіледі.

- Референдумның талқысына:
- 1) Республика Конституциясын, конституциялық заңдарын, заңдарын қабылдау, оларға өзгертулер мен толықтырулар енгізу;
- 2) Республиканың мемлекеттік өмірінің өзге де неғұрлым маңызды мәселелерін шешу қойылуы мүмкін.

- Республикалық референдумның талқысы бола алмайтын мәселелер
- Мыналар:
  - 1) адамның және азаматтың конституциялық құқығы мен бостандығының бұзылуына әкеліп соғатын;
  - 2) тәуелсіз мемлекет ретінде Қазақстан Республикасының мәртебесін, Республиканың біртұтастығы мен аумақтық тұтастығын, оны басқару нысанын, сондай-ақ тәуелсіз Қазақстанның Негізін салушы, Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы іргесін қалаған Республика қызметінің түбегейлі принциптерін және Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасының мәртебесін өзгерту;
  - 3) Республиканың әкімшілік-аумақтық құрылысы мен шекараларының;
  - 4) сот әділдігі, қорғаныс, ұлттық қауіпсіздік және қоғамдық тәртіпті қорғау;
  - 5) бюджет пен салық саясаты;
  - 6) рақымшылық пен кешірім жасау;
  - 7) Республика Президентінің, Парламент Палаталары мен Үкіметінің қарауына жататын адамдарды лауазымға тағайындау және сайлау, лауазымынан босату;
  - 8) Республиканың халықаралық шарттарынан туындайтын міндеттемелерін орындау мәселелері референдум талқысына қойылатын мәселелер бола алмайды.

- Республикалық референдум өткізудің принциптері
- Референдум өткізу:
- 1) азаматтардың референдумға өз ықтиярымен қатысуы және еркін ашық білдіруі;
- 2) азаматтардың референдумға жасырын дауыс беру арқылы жалпыға бірдей, тең және төте қатысу құқығы;
- 3) жариялылық принциптеріне негізделеді

- Республикалық референдумға қатысу құқығы
- 1. Референдумға қатысу құқығы тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне немесе кез-келген өзге жағдаяттарға қарамастан Республиканың он сегіз жасқа жеткен азаматтарына беріледі. Сот іс-әрекетке қабілетсіз деп таныған, сондай-ақ сот үкімімен бас бостандығынан айыру орындарында отырған азаматтардың референдумға қатысуға құқығы жоқ. Республиканың өзге азаматтарының референдумға қатысу құқығын қандай да болмасын тікелей не жанама шектеуге жол берілмейді және бұл заң бойынша жазаланады.
- 2. Азаматтар референдумға тең негіздерде қатысады және олардың әрқайсысы тиісінше бір дауысқа не тең дауыс санына ие болады.
- 3. Азаматтар референдумға тікелей қатысады.

- Республикалық референдумды ұйымдастыру мен өткізу кезіндегі жариялылық
- 1. Референдумды ұйымдастыру мен өткізу ашық әрі жариялы жүзеге асырылады.
- 2. Референдумды өткізу туралы шешім мен оған қойылатын мәселе (мәселелер) азаматтардың назарына бұқаралық ақпарат құралдары арқылы жеткізіледі.
- 3. Референдум комиссиялары референдум өткізуді ұйымдастыру жөніндегі өзінің жұмысы туралы, дауыс беретін учаскелер құру, комиссиялардың құрамы, орналасқан жері және жұмыс уақыты туралы, референдумға қатысу құқығы бар азаматтардың тізімі туралы азаматтарды хабарландырады.
- 4. Референдум өткізу кезінде Республика қоғамдық бірлестіктерінің өкілдері, шет мемлекеттер мен халықаралық ұйымдардың байқаушылары қатыса алады, олардың өкілеттігі Орталық сайлау комиссиясы белгілеген тәртіппен куәландырылады. Өкілдер мен байқаушылардың референдум комиссияларының жұмысына араласуына жол берілмейді.
- 5. Бұқаралық ақпарат құралдары референдумға әзірлік пен оны өткізу барысын жария етіп отырады, олардың референдум комиссиялары жанында тіркелген өкілдерінің республикалық референдум өткізуге байланысты шараларға баруына кепілдік беріледі.

- Республикалық референдум туралы заңдар
- Референдум туралы заңдарға мыналар жатады:
- 1) Қазақстан Республикасының Конституциясы;
- 2) Осы Жарлыққа қайшы келмейтін бөлігінде "Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңы;
- 3) осы Конституциялық заң;
- 4) Орталық референдум комиссиясының нормативтік сипаты бар актілері.

- . Республикалық референдум тағайындау құқығы
- Референдум тағайындау құқығы Қазақстан Республикасының Президентінде болады
- Республикалық референдум өткізу мерзімі
- Референдум оны өткізу туралы шешім қабылданған күннен бастап бір айдан ерте емес және үш айдан кеш емес мерзімде өткізіледі. Ерекше жағдайларда Республика Президенті референдум өткізудің басқа мерзімін белгілеуі мүмкін.

- **Республикалық референдум комиссиясы**
- 1. Референдумға дайындық пен оны өткізуді мыналар жүзеге асырады:
- 1) Орталық референдум комиссиясының функциясын орындаушы Қазақстан Республикасының Орталық сайлау комиссиясы;
- 2) аумақтық референдум комиссияларының функциясын орындаушы Қазақстан Республикасының аумақтық сайлау комиссиялары;
- 3) учаскелік референдум комиссияларының функциясын орындаушы учаскелік сайлау комиссиялары.

- **Референдум комиссияларының қызмет жағдайларын қамтамасыз ету**
- 1. Референдум комиссияларының өз өкілеттіктері шегінде қабылдаған шешімдері тиісті аумақтағы барлық мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, ұйымдардың, сондай-ақ олардың лауазымды тұлғаларының орындауы үшін міндетті.
- 2. Референдум комиссиясының төрағасы, төрағаның орынбасары, хатшысы немесе мүшелері комиссиясының шешімі бойынша, референдум өткізуге арналып бөлінген қаражат есебінен орташа жалақысын сақтай отырып, референдумға дайындық пен оны өткізу кезеңінде өндірістік немесе қызметтік міндеттерін орындаудан босатыла алады.
- 3. Мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, ұйымдар, сондай-ақ олардың лауазымды тұлғалары референдум комиссияларының өз өкілеттіктерін жүзеге асыруында оларға жәрдемдесіп отыруға, жұмысы үшін қажетті мәліметтер мен материалдарды табыс етуге, өзге де көмек көрсетуге міндетті.